

Časopis pro pěstování matematiky a fysiky

Věstník literární

Časopis pro pěstování matematiky a fysiky, Vol. 1 (1872), No. 4, 215--216

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/122699>

Terms of use:

© Union of Czech Mathematicians and Physicists, 1872

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

Věstník literární.

S velikým potěšením oznamujeme čtenářstvu těchto listů, že co nejdříve bude obohacena mathematická literatura naše překladem **Baltzerova** výtečného spisu „Elemente der Mathematik,“ který již do několika jazyků evropských byl přeložen.

Uvážíme-li, že spis tento patří k nejlepším v kterékoliv literatuře o tomto předmětu vydaným, a že si jej též osvojila francouzská literatura mathematická, která zajisté patří k nejprvnějším a nejbohatším, můžeme se s vším právem těšiti na překlad český, který obstará osvědčená dovednost profesora **M. Pokorného**; zároveň pak můžeme očekávati, že překladem tímto bude platně a výdatně doplněna skrovná školní literatura tohoto odboru mathematického, který pro gymnasia a reálky jest na nejvyšší důležitým.

Vyznamenávat se tento spis Baltzerův jako všechny ostatní jím sepsané zvláštní přesností a jasností, jest tak organicky a důkladně sestaven a přiléhá tak těsně k vyšším patřům velikolepé budovy mathematické, že by především zasluhoval, aby základem byl vyučování mathematického na všech středních školách našich.

Že by tu celý plán dosavadní bylo nutno podstatně změnití, rozumí se samo sebou, neméně však jest též věc jistá, že by tím i mathematické vzdělání vůbec, i mathematická příprava pro vysoké školy zvlášť získala.

Naše školní knihy, zejména Šimerkovu algebru, Janděčkovu a Šandovo měřictví a t. p. považovati sluší sice za dosti dobré, ba velmi dobré, máme-li na zřeteli dosavadní organizační plán našich reálků a gymnasií — $\log(-x) = i$ ve Smolíkově algebře pag. 216 nutno arci pustiti stranou —; avšak celá organisace co základ těchto spisů jest pro nynější poměry nedostatečná, jakž zkušenosti i na vysokých školách i v praxi učiněné často zcela zřejmě dokazují.

O tomto nedostatku jsou též, tuším, všichni profesorové matematiky více méně přesvědčeni, liší se však v náhledech, jak by se tu dalo odpomoci

Za tou příčinou očekáváme, že spisem Baltzerovým bude mnohemu podána příležitost, aby aspoň částečně jinou šel cestou a se pokusil hned v praxi školské provéstí některé změny, pokud arci zákonitě možná, načež po nabytých zkušenostech dobrých snadno se bude moci činiti a pádnými důvody podporovati návrh na změnu a zlepšení organizačního plánu, pokud se týče vyučování mathematického.

Majíce před sebou spis rozhodně dobrý, ba výtečný, snažme se, aby i mládež naše měla z něho přímo neb nepřímou užitek! —

Laskavostí p. **M. Housky**, setníka od c. k. generálního štábu, dostalo se knihovně jednoty českých matematiků vzácného příspěvku; darovalt

jí tento spanilomyslný sběratel českých pamětihodností **Beneše Optáta z Telče** „Knižky Početnij na rozličné kaupě w nowě wtyštššené. Při tom kterak se gedem každý mijrně čijsti a psáti učiti má.“ Wtyštššeno w *Prostějowě u Jana Günthera*, Létha MDXLVIII.“*)

Z knížky této, psané ad usum delphini, poznáváme velmi dobře, jak se tehdáž vyučovalo arithmetice.

Arithmetika jest podlé tohoto spisovatele počtové umění, z něhož pochází řádné a mírné počtův činění. Rozdělení arithmetiky v těchto knížkách na dvě se položí. V první stránce sedmerý způsob počtův pořád se oznámí a to vše s příklady, jak se co při každém způsobu děje, na oko ukazujícími. V druhé stránce regule neb zprávy počtův, také jich sedm, pořád se položí i s příklady.

Přední stránka arithmetiky sedmerý způsob počtův v sobě zavírá a sice:

1. *numerací* a to *a)* na početných figurách neb cyfrách *latinských* (naše arabské), *b)* na početných figurách *českých* (naše římské) a konečně *c)* numerací na *linách*;

2. *addycí*;

3. *subtrakcí*;

4. *duplaci* (násobení dvojkou);

5. *mediací* (dělení dvojkou);

6. *multiplikací* a

7. *divísí* a to ve všech případech skrz latinské a české figury, i na linách, k čemuž připojen co osmý způsob arithmetiky *progressí*.

Druhá stránka arithmetiky regule rozličných počtův nejvšeobecnější v sobě má a sice:

1. *regule de tri*;

2. *regule tovaryšstva*;

3. *regule o pěti* (někteří jí regule de sex říkají);

4. *regule rozličné rovné koupě*;

5. *regule jedné nerovné koupě*;

6. *regule na sta a tisíce*;

7. *regule zisku a ztráty*, při čemž pojednává o poznání škody a o uvarování před ní; na to uvádí *regule o Bezlu* (sic) neb proměnění rozličných mincí; ku konci pak ještě jsou přidány některé regule pěkné a užitečné nikdy prvé netištššené, které však obsahují jen zvláštní případy regule de tri.

Jak patrně, jest spisek tento dosti zajímavý a stává se ještě zajímavějším předslaným pravopisem českým, předmluvou, sapphickými verši atd., za kteroužto příčinou zasluhuje povšimnutí i se strany matematiků, i se strany jazykozpytců našich.

Štd.

*) První vydání 1535. — V pojednání Smolíkové „Mathematikové v Čechách“ není tento spisovatel uveden.